

Wymagania na oceny do historii dla liceum ogólnokształcącego i technikum „Poznać przeszłość. Zakres podstawowy” kl. 1

Wymagania na oceny uwzględniają zapisy podstawy programowej z 2022 r. oraz zmiany z 2024 r., wynikające z uszczuplonej podstawy programowej. Szarym kolorem oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Po co nam historia?	- Program nauczania, zasady pracy, kryteria oceniania - Podstawowe pojęcia (prehistoria, historia, epoki historyczne, rodzaje źródeł historycznych) - Periodyzacja dziejów - Cele i metody pracy ze źródłami i schematami, planami i materiałem ilustracyjnym	– prawidłowo stosuje pojęcie historia, prehistoria	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Zanim zaczęła się historia	- Pochodzenie człowieka - Chronologia prehistorii: epoki kamienia, brązu i żelaza - Początki osiadłego trybu życia	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>prehistoria</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>paleolit</i> , <i>mezolit</i> , <i>neolit</i> , – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym i opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia pojęcie <i>Żyzny Półksiężyc</i> i wskazuje ten obszar na mapie – wyjaśnia znaczenie przejścia na osiadły tryb życia	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Starożytna	Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat)	– wskazuje na mapie obszar, na którym powstała cywilizacja Sumerów	– wyjaśnia rolę wielkich przywódców:	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych

Mezopotamia	powstania pierwszych państw • Ustrój polityczny państw-miast sumeryjskich i ukształtowanie się pierwszych imperiów • Pismo i znaczenie jego wynalezienia • Najważniejsze cywilizacje Mezopotamii: Sumer, Babilonia i Asyria • Ustrój polityczny i struktury społeczne starożytnych cywilizacji Mezopotamii • Osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii • Współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu	– wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw – wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej – wyjaśnia okoliczności powstania pisma i znaczenie jego wynalezienia	Hammurabiego, Sargona Wielkiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii	– opisuje ustrój polityczny i struktury społeczne starożytnych cywilizacji – wyjaśnia cechy religii mezopotamskiej – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Assurbanipala	państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
3. Starożytny Egipt	• Dzieje starożytnego Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Politeistyczne wierzenia Egipcjan • Osiągnięcia cywilizacji Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu • Najważniejsze zachowane zabytki cywilizacji Egiptu – piramidy	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – opisuje warunki naturalne Egiptu – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>politeizm, faraon, hieroglif, mumifikacja</i> – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie	– charakteryzuje społeczeństwo starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności powstania piramid – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – wymienia główne cechy religii egipskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Ramzesa II, Echnatona – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu

4. Izrael, Fenicja	• Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie • Dzieje państwa żydowskiego • Kolonizacja fenicka i jej znaczenie • Wynalezienie alfabetu i jego znaczenie	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą) i Fenicji – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan	– wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – rozpoznaje pismo fenickie	– za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości	– wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Hellada i Hellenowie	• Wpływ ukształtowania terenu na cywilizację antycznej Grecji • Charakterystyka <i>polis</i> greckiej • Elementy wspólnoty greckiej • Rola religii greckiej • Wielka kolonizacja i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>polis</i>, <i>Hellada</i>, – wskazuje na mapie teren Grecji – opisuje warunki naturalne Grecji – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – wymienia główne cechy systemu <i>polis</i> – wymienia główne cechy religii greckiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielka kolonizacja grecka</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> – wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji dla dziejów Hellady – wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej – omawia przyczyny wielkiej kolonizacji greckiej	– opisuje struktury społeczne <i>polis</i> – wymienia głównych bogów i opisuje cechy mitologii greckiej – wyjaśnia rolę religii i sportu jako czynników integrujących Hellenów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej – opisuje proces i wyjaśnia znaczenie kolonizacji greckiej	– wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Ateńska demokracja	• Początki Aten • Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Reformatorzy ustroju ateńskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja</i>, <i>obywatel</i>, <i>tyran</i> – wskazuje na mapie Ateny – wymienia główne organy władzy w	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i>, <i>ostracyzm</i> – rozpoznaje plan antycznych Aten	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Eklezja</i> (<i>Zgromadzenie ludowe</i>), <i>Rada Pięciuset</i>, <i>Helijsa</i> (<i>sąd ludowy</i>), <i>strateg</i> – opisuje w porządku chronologicznym	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona,	– wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej – w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa

	• Charakterystyka demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	demokratycznych Atenach – opisuje strukturę społeczną Aten	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten – prawidłowo umiejscawia w czasie życie Peryklesa	główne etapy przemian ustrojowych w Atenach	Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską	
3. Starożytna Sparta	• Początki Sparty • Oligarchiczny ustrój Sparty • Organizacja społeczeństwa Sparty • Wychowanie i życie Spartan	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i> , <i>wychowanie spartańskie</i> – wskazuje na mapie Spartę – wymienia główne organy władzy w Sparcie – wymienia etapy życia spartiaty	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>spartiaci</i> , <i>periojkowie</i> , <i>heloci</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty – opisuje strukturę społeczną Sparty	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Rhetra</i> , <i>efor</i> , <i>apella</i> , <i>geruzja</i> , <i>zgromadzenie ludowe</i> – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie – opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty – wyjaśnia rolę Likurga – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty	– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty
4. Wojny grecko-perskie	• Narodziny i ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Strategia walki starożytnych Greków i Persów • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Odniesienia do zmagania grecko-perskich w kulturze współczesnej • Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita</i> , <i>falanga</i> , <i>triera</i> – wskazuje na mapie Persję – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego	– umiejscawia w czasie wojny perskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina) i opisuje wynik tych starć	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>satrapa</i> , <i>hoplon</i> , <i>hegemon</i> , <i>kontrybucja</i> – za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wymienia skutki wojen grecko-perskich – opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich	– wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa i Leonidasa – wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Podboje Aleksandra Macedońskiego	• Skutki rywalizacji wewnątrz świata greckiego po zakończeniu wojen perskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wojna peloponeska</i> , <i>epoka hellenistyczna</i> ,	– omawia znaczenie bitwy pod Cheroneę – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>diadochowie</i> – wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii	– wymienia przyczyny i skutki wojny peloponeskiej	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym

	• Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego • Organizacja imperium macedońskiego • Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej • Narodziny kultury hellenistycznej • Świat hellenistyczny	– lokalizuje na mapie Macedonię i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego	główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (nad rzeką Granikos, pod Issos, pod Gaugamelą)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego	– wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej – wyjaśnia rolę Demostenesa – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego	i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego
6. Kultura starożytnej Grecji	• Narodziny filozofii greckiej • Literatura i teatr grecki • Architektura grecka • Igrzyska olimpijskie i rola kultury fizycznej w antycznej Grecji • Kultura hellenistyczna	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i> – wyjaśnia rolę Homera, Sokratesa, Platona i Arystotelesa – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, kultura hellenistyczna, gimnazjon</i> – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>stoicyzm, epikureizm, skene, proskenion, orchestra, gimnazjon, pakration</i> – opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wymienia główne świątynie starożytnych Aten – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w życiu starożytnych Greków	– omawia dokonania: Talesa z Miletu, Parmenidesa, Pitagorasa, Epikura, Zenona z Kitii, Hezjoda, Tyrtajosa, Alkajosa, Safony, Ajschylosa, Sofoklesa, Eurypidesa, Arystofanesa, Fidiasza – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – wyjaśnia rolę władców hellenistycznych dla rozwoju kultury – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji	– opisuje główne cechy filozofii przyrody, epikureizmu i stoicyzmu
Rozdział III. Dzieje starożytnego Rzymu						
1. Republika rzymska	• Powstanie i rozwój Rzymu • Społeczeństwo Rzymu i źródła napięć społecznych	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, obywatel, patrycjusze, plebejusze</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun</i>	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie

	• Powstanie ustroju republikańskiego • Zasady funkcjonowania republiki • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej	– wskazuje na mapie Italię i Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – omawia cechy religii starożytnych Rzymian	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – opisuje strukturę społeczną Rzymu	<i>ludowy, pretor, cenзор, edyl</i> – przedstawia legendę o powstaniu Rzymu – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie	– porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku
2. Podboje Rzymu	• Organizacja armii rzymskiej • Podboje Rzymu w Italii • Wojny punickie • Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne • Podbój świata śródziemnomorskiego • Konsekwencje podbojów dla Rzymu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium, sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę	– opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickiej (Kanny, Zama)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wymienia skutki podbojów rzymskich – omawia wyposażenie rzymskiego legionisty po reformie w I w. p.n.e. – podaje daty: zakończenia podboju Italii, bitwy pod Kannami, bitwy pod Zamą, zniszczenia Kartaginy	– wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
3. Początki cesarstwa rzymskiego	• Kryzys republiki rzymskiej • Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie • Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. • Okoliczności powstania cesarstwa • Ustrój pryncypatu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, cesarstwo, niewolnictwo, gladiator</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej – wyjaśnia podstawowe różnice między republiką a pryncypatem	– opisuje powstanie Spartakusa – wyjaśnia pojęcia: <i>I triumwirat, II triumwirat, pryncypat</i> – opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie – wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy	– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: braci Grakchów, Gajusza Mariusza, Lucjusza Konreliusza Sulli, Marka Krassusa, Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza oraz Kleopatry VII – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny	– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta

				okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Akcjum)	i skutki przemian ustrojowych w Rzymie	
4. Imperium Rzymskie	• <i>Pax Romana</i> i zasady funkcjonowania imperium • Niewolnictwo: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różnorodny status niewolników • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z ludami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Religia rzymska i przyswajanie kultów obcych podczas podbojów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>pax Romana</i>, <i>Imperium Rzymskie</i>, <i>romanizacja</i> – wyjaśnia, w czym objawiał się kult cesarzy rzymskich – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie	– podaje przykłady romanizacji – wyjaśni społeczną i gospodarczą rolę niewolnictwa w Imperium Rzymskim – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji rzymskiej	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes</i>, <i>szlak bursztynowy</i>, <i>wyzwoleniec</i> – opisuje przemiany społeczne w okresie wczesnego cesarstwa – wyjaśnia, w jaki sposób Rzymianie zabezpieczali granicę swojego imperium – za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa – w szerokim zakresie wskazuje przyczyny i skutki procesu romanizacji	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
5. Osiągnięcia Rzymian	• Znaczenie prawa rzymskiego • Architektura rzymska • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Sztuka i literatura rzymska	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie</i>, <i>amfiteatr</i>, <i>akwedukt</i>, <i>Koloseum</i>, <i>bazylika</i>, <i>droga rzymska</i> – rozpoznaje główne dzieła kultury starożytnego Rzymu	– wymienia cechy prawa rzymskiego – wymienia cechy architektury rzymskiej	– omawia znaczenie Prawa XII tablic dla państwa rzymskiego – wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej – przedstawia działalność: Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego, Plauta, Terencjusza i Mecenasa	– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego – wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego	– wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej
6. Narodziny chrześcijaństwa	• Początki chrześcijaństwa • Prześladowania chrześcijan – ich skala i przyczyny	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>chrześcijaństwo</i>, <i>mesjasz</i>, <i>apostołowie</i>, <i>męczennicy</i>	– wyjaśnia znaczenie symboli chrześcijaństwa – opisuje, jak chrześcijaństwo stało się	– wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa	– za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania

	• Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową • Wpływ chrześcijaństwa na kulturę i obyczajowość Rzymian	– lokalizuje w miejscu i czasie narodziny chrześcijaństwa – rozpoznaje symbole chrześcijańskie – wymienia główne cechy chrześcijaństwa	religią dominującą w cesarstwie rzymskim	– przedstawia działalność św. Piotra i Pawła – opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim – omawia znaczenie edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa	– wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa – opisuje, jak chrześcijaństwo wpłynęło na obyczajowość i kulturę starożytnych Rzymian	chrześcijaństwa dla dziejów
7. Upadek cesarstwa rzymskiego	• Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi • Tetrarchia i dominat w Rzymie • Zmiany społeczne w Rzymie • Walki wewnętrzne o władzę nad imperium • Wewnętrzne przyczyny kryzysu imperium • Wędrówka ludów • Rozpad imperium i upadek cesarstwa zachodniorzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i>, <i>Wielka Wędrówka Ludów</i>, <i>dominat</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego i upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego	– wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie Teodozjusza Wielkiego	– wyjaśnia pojęcia: <i>tetrarchia</i>, <i>Hunowie</i>, <i>uzurpacja</i> – wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – przedstawia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Romulusa Augustulusa i Odoakera – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego – porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – podaje daty: bitwy pod Adrianopolem, spłądrowania Rzymu	– za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego – wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego

				i bitwa na Polach Katalaunijskich		
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	- Cesarstwo bizantyjskie czasów Justyniana Wielkiego - Ustrój Bizancjum - Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura - Upadek cesarstwa bizantyjskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Bizancjum, ikona</i> – rozpoznaje plan Konstantynopola – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej	– prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego	– opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego – wyjaśnia pojęcia: <i>ikonoklazm</i>	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy
2. Narodziny i podboje islamu	- Okoliczności powstania islamu - Zasady islamu i przyczyny jego popularności - Podboje islamu i powstanie kalifatu - Powstanie podziałów w islamie - Osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Allah, Koran, meczet</i> – wyjaśnia, kim był Mahomet – prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu – wymienia główne założenia religii islamskiej	– wymienia etapy rozwoju religii islamskiej – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej	– wyjaśnia genezę powstania islamu – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu – przedstawia działalność Mahometa – wyjaśnia pojęcia: <i>dżihad, sunnici, szyici, hidżra, kalif, mihrab, immam, minaret, charadż, arabeska</i> – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	– opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla dziejów – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
3. Na gruzach Imperium Rzymskiego	Państwa barbarzyńskie na gruzach Imperium Rzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i>	– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich	– wyjaśnia pojęcia: <i>Longobardowie, Merowingowie,</i>	– za pomocą mapy opisuje proces powstania i rozwoju państwa Franków	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków

	• Chrystianizacja plemion barbarzyńskich • Wzrost znaczenia Franków i powstrzymanie ekspansji islamu w Europie • Przejęcie władzy przez Karolingów • Utworzenie państwa kościelnego	– lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków – wyjaśnia, kim był Chlodwig – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie	– przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Karolingów – lokuje w czasie i przestrzeni powstania Państwa Kościelnego	<i>Karolingowie, majordom</i> – wymienia największe państwa barbarzyńskie utworzone na dawnych obszarze cesarstwa rzymskiego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – wyjaśnia rolę Wulfili, Karola Młota i Pepina Krótkiego	– lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i omawia jej znaczenie – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwojowe państwa Franków	
4. Imperium Karola Wielkiego	• Podboje Karola Wielkiego • Powstanie cesarstwa Franków • Renesans karoliński i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarz, renesans karoliński, minuskula karolińska</i> – lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, 7 sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów	– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, margrabia, christianitas</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – wyjaśnia, kim byli: Karloman, Alkuin, Leon III	– za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwojowe państwa Franków w czasach Karolingów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy
5. Czasy Ottonów	• Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej • Kształtowanie się Francji i Niemiec • Narodziny cesarstwa Ottona I • Najazdy Normanów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, I Rzesza, Węgrzy</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat w Verdun	– prawidłowo stosuje pojęcie: <i>uniwersalizm cesarski</i> – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów	– wyjaśnia, kim byli: Ludwik Pobożny, Lotar, Karol Łysy i Ludwik Niemiecki – wyjaśnia znaczenie traktatu w Verdun – opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy	– za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – omawia przebieg i skutki najazdów węgierskich na państwa Franków	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy – porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów

	• Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	– lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów		– wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy – omawia okoliczności odrodzenia cesarstwa pod rządami Ottona I		
6. Feudalizm i społeczeństwo stanowe	• Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna • Stany społeczne i ich rola w średniowieczu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej	– opisuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym – charakteryzuje życie codzienne rycerzy	– wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>feudalizm, komendacje, etos rycerski, trubadur</i> – wymienia cechy kultury rycerskiej – omawia funkcje zamków i służące im elementy architektoniczne – przedstawia drogę chłopca do godności rycerza	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego – omawia przykłady średniowiecznego wzoru rycerza	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego
7. Pierwsze państwa Słowian	• Pochodzenie Słowian • Kultura i wierzenia Słowian • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego oraz początek obrządku i alfabetu słowiańskiego • Narodziny państwa czeskiego i Rusi Kijowskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Słowianie i Awarowie</i> – za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych	– prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich – opisuje cechy kultury i wierzeń słowiańskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Przemysłodzi, Rurykowicze, głągolica</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni Państwo Samona i Państwo Wielkomorawskie – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla, Metodego, Świętopełka, Ruryka i Włodzimierza Wielkiego	– wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
Rozdział V. Polska za pierwszych Piastów						
1. Początki państwa polskiego	• Początki osadnictwa na ziemiach polskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, Piastowie, drużyna, gród</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura archeologiczna, szlak</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces	– opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I

	• Kultura łużycka i osada w Biskupinie • Wpływy rzymskie na ziemiach polskich • Przybycie Słowian na ziemię polskie • Początki ekspansji terytorialnej Polan • Polityka wewnętrzna i zagraniczna Mieszka I • Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku zachodnim	– lokalizuje w czasie i przestrzeni państwo Polan – wymienia osiągnięcia Mieszka I – lokalizuje w czasie chrzest Polski	– wymienia przyczyny i znaczenie chrystianizacji Polski	<i>bursztynowy, Dagome iudex, Związek Wielecki</i> – opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski	rozwoju państwa pierwszych Piastów – omawia sposób organizacji państwa i siły zbrojnej Mieszka I	– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
2. Panowanie Bolesława Chrobrego	• Misja biskupa Wojciecha • Zjazd gnieźnieński • Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich • Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego • Koronacja królewska Chrobrego i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja, relikwia, święty</i> – wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III – lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo</i> – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wskazuje na mapie arcybiskupstwa utworzone w czasach Bolesława Chrobrego – opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Henryka II i Jarosława Mądryego	– wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską – opisuje cechy ustrojowe monarchii patrymonialnej	– w szerokim aspekcie opisuje dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy
3. Kryzys monarchii Piastów	• Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów	– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela	– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w.	– wyjaśnia skutki kryzysu Polski pierwszych Piastów – omawia etapy odbudowy państwa	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów

	• Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela	– umiejscawia w czasie panowanie Mieszka II i Kazimierza Odnowiciela		– wyjaśnia znaczenie postaci: Miecława, Bezpryma i Brzetysława	polskiego przez Kazimierza	
4. Od Bolesława Śmiałego do Bolesława Krzywoustego	• Panowanie Bolesława Śmiałego • Spór Śmiałego z biskupem Stanisławem • Panowanie Władysława Hermana • Konflikt Zbigniewa z Bolesławem Krzywoustym • Rządy Bolesława Krzywoustego	– umiejscawia w czasie panowanie: Bolesława Śmiałego, Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego	– wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia znaczenie postaci: Stanisława ze Szczepanowa, Sieciecha, Zbigniewa i Anonima zwanego Gallem – przedstawia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – omawia przebieg sporu Zbigniewa z Bolesławem Krzywoustym	– wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – omawia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana	– omawia przebieg i znaczenie podboju Pomorza przez Bolesława Krzywoustego
5. Testament Bolesława Krzywoustego	• Postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego • Konflikt pomiędzy synami Krzywoustego • Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego • System senioratu i pryncypatu – funkcjonowanie i upadek	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe, testament Krzywoustego</i> – umiejscawia w czasie i przestrzeni okres rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia, kim byli: Władysław Wygnaniec, Bolesław Kędzierzawy, Mieszko Stary, Henryk Sandomierski i Kazimierz Sprawiedliwy – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia pojęcia: <i>seniorat, pryncypat, wojewoda, immunitet</i> – wyjaśnia rolę Piotra Włostowica i Wincentego Kadłubka – opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktu	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – tłumaczy rolę Kościoła w okresie rozbicia dzielnicowego	– omawia społeczne skutki pogłębiania się rozbicia dzielnicowego

	• Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Pogłębianie się rozbitcia dzielnicowego			między Władysławem Wygnańcem a jego braćmi		
Rozdział VI. Pełnia i schyłek średniowiecza						
1. Między cesarstwem a papieństwem	• Kryzys papieństwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła • Spór papieństwa z cesarstwem – przyczyny i skutki • Papieństwo u zenitu potęgi politycznej • Wielka schizma wschodnia	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>katolicyzm, prawosławie, wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wyjaśnia, kim byli: Grzegorz VII, Henryk IV, Innocenty III	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konkordat</i> – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary dominacji katolicyzmu – wymienia różnicę między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia: <i>symonia, nepotyzm, celibat, beneficja</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – w szerokim aspekcie ukazuje skutki wielkiej schizmy wschodniej	– wyjaśnia, dlaczego okres pontyfikatu Innocentego III uważany jest za szczyt potęgi Kościoła	
2. Wyprawy krzyżowe	• Panowanie Turków w Ziemi Świętej • Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych • Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie • Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów • Skutki negatywne i pozytywne wypraw krzyżowych	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>krucjata</i> – lokalizuje w czasie okres krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat – wymienia zakony rycerskie utworzone w okresie krucjat – wyjaśnia, jaką rolę odegrali: Urban II, Gotfryd de Bouillon i Saladyn	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – wymienia przyczyny i skutki krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa, Cesarstwo Łacińskie</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II – w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Baldwin I, Fryderyk Barbarossa, Ryszard Lwie Serce, Filip II August, Piotr Pustelnik	– wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy

3. [4.] Miasto i wieś w średniowieczu	• Ożywienie gospodarcze w XI–XIII w. • Rozwój wsi w średniowieczu • Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Nowe formy uprawy roli w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła i handlu w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółwka, trójpółwka, ratusz, cech, patrycjat, pospólstwo, cech</i> – rozpoznaje cechy miasta średniowiecznego – wyjaśnia rolę cechów i gildii – omawia najważniejsze zajęcia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. – wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>czynsz, pieniężny, zasadzka, pręgierz, gildia, sukiennice, weksel</i> – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi – wyjaśnia okoliczności powstania i specyfikę średniowiecznego mieszczaństwa – opisuje samorząd średniowiecznego miasta – wyjaśnia przeznaczenie najważniejszych budowli w średniowiecznym mieście	– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
4. [5.] Kościoł w średniowieczu	• Reforma Kościoła • Powstanie nowych zakonów (cystersi, franciszkanie i dominikanie) • Znaczenie religii w życiu mieszkańców średniowiecznej Europy • Narodziny herezji średniowiecznych	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja, niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia</i> – omawia rolę, jaką w dziejach Kościoła odegrali: Innocenty III, Franciszek z Asyżu, Dominik Guzmán – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum, sktyptoiom, kapitularz, wirydarz</i> – wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych i kaznodziejskich – wyjaśnia znaczenie postaci św. Tomasza z Akwinu – wyjaśnia okoliczności	– wyjaśnia założenia ideowe albigensów – opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym, kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy

	Niewola awiniońska, upadek papieżstwa, schizma zachodnia			niewoli awiniońskiej i wielkiej schizmy zachodniej – wyjaśnia znaczenie soboru w Konstancji		
5. [6.] Europa późnego średniowiecza	- Epidemia dżumy i jej następstwa - Przemiany społeczne i gospodarcze - Husytyzm - Powstanie imperium osmańskiego - Upadek cesarstwa bizantyjskiego i jego następstwa	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i> – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola	– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej	– wyjaśnia pojęcia: <i>system nakładczy, powstanie Wata Tylera, żakeria, utrakwiści, taboryci</i> – wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej	– za pomocą mapy opisuje ekspansję Osmanów – w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
6. [7.] Kultura średniowiecznej Europy	- Uniwersalny charakter kultury średniowiecznej Europy - Architektura romańska i gotycka - Szkołnictwo w średniowieczu - Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu	– wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów i fotografii opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne, typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy	– opisuje system edukacyjny w średniowieczu – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza

				– wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej		
Rozdział VII. Polska w późnym średniowieczu						
1. Polska dzielnicowa	- Koniec pryncypatu - Sprowadzenie Krzyżaków do Polski - Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego - Najazdy mongolskie - Rozwój wsi i miast na ziemiach polskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, lokacja</i> – wyjaśnia, kim byli: Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny – prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą	– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadzka, sołtys, wójt, łan, wolni goście, wolnizna</i> – wyjaśnia, kim byli: Henryk Brodaty, Świętopełk – opisuje proces lokowania wsi i miast – opisuje pierwsze próby zjednoczenia państwa polskiego	– wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w. – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia dzielnicowego dla dziejów Polski
2. Odbudowa Królestwa Polskiego	- Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. - Rządy Wacława II - Konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami - Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – wyjaśnia, kim byli: Henryk Prawy, Jakub Świnka, Henryk Głogowski, Jan Muskata, wójt Albert, Jan Luksemburski – lokuje w czasie panowanie Przemysława II i Wacława II – w porządku	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wskazuje na mapie ziemie zjednoczone przez Przemysła II, Wacława II i Władysława Łokietka – wyjaśnia rolę Kościoła dla procesów zjednoczeniowych	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w omawiany okresie

				chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wskazuje na mapie zmiany granic Polski w czasie rządów Władysława Łokietka – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce		
3. Polska za Kazimierza Wielkiego	• Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego • Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – omawia znaczenie założenia przez Kazimierza Wielkiego Akademii Krakowskiej	– wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia sposób zabezpieczenia sukcesji tronu polskiego przez Kazimierza Wielkiego	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego
4. Od Andegawenów do Jagiellonów	• Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów • Początki unii polsko-litewskiej • Polityka Władysława Jagiełły • Początek rządów dynastii Jagiellonów	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna, przywilej, Andegawenowie</i> – lokalizuje w czasie przywileju w Koszycach, unię w Krewie i unię Horodle – lokalizuje w czasie rządy: Ludwika	– wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – rozpoznaje mapę monarchii Jagiellonów	– wyjaśnia przyczyny przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia rolę postaci Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Jagiełły, Witolda – opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej	– wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej – za pomocą tablicy chronologicznej	– ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej

		Węgierskiego, Jadwigi i Władysława Jagiełły		– wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach – wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedleński</i>	tłumaczy związki między dynastiami Piastów, Andegawenów i Jagiellonów	
5. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	- Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego - Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie - Bitwa pod Grunwaldem w kulturze polskiej i późniejszej świadomości narodowej - Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji - Kolejne wojny z zakonem krzyżackim	– omawia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – wyjaśnia rolę, jaką odegrali w wojnie: Władysław Jagiełło, Ulrich von Jungingen, książę Witold – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką	– za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego	– za pomocą mapy opisuje przebieg wielkiej wojny z Zakonem – opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły	– ocenia strategię obu armii walczących w bitwie pod Grunwaldem – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski
6. Kazimierz Jagiellończyk i wojna trzynastoletnia	- Rządy i śmierć Władysława Warneńczyka - Przyczyny wojny trzynastoletniej - Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej - Zmiany w sztuce wojennej w XV w. - Skutki wojny trzynastoletniej - Przywileje szlacheckie - Polityka dynastyczna Jagiellonów w XV w.	– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną – prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią – wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego	– wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej – lokuje w czasie i wymienia postanowienia przywileju cerekwicko-nieszawskiego	– wyjaśnia znaczenie postaci Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji, polityka dynastyczna</i> – omawia zmiany w sztuce prowadzenia wojny, jakie dokonały się w trakcie wojny trzynastoletniej – wymienia przywileje szlacheckie i ich znaczenie dla	– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – omawia polityczne i gospodarcze znaczenie odzyskania przez Polskę dostępu do morza – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny 13-letniej dla dziejów Polski

				kształtowania się ustroju Królestwa Polskiego	Jagiellończyka	
7. Kultura Polski średniowiec znej	• Architektura średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu	– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – omawia znaczenie Akademii Krakowskiej dla państwa polskiego	– rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci Wita Stwosza, Anonima zwanego Gallem, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej z uwzględnieniem roli Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły	– opisuje szkolnictwo średniowiecznej w Polsce – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce	– omawia współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce